**Lausunto Valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle koskien Suomen kestävän kasvun ohjelmaa**

Lauri Järvilehto, työelämäprofessori, Aalto-yliopisto
lauri.jarvilehto@aalto.fi

*Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle VNS 6/2020 vp* (Valtioneuvosto 2020) käsittelee Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Selonteossa linjataan kestävän kasvun lähtökohdat ja käytännön eteneminen. Selonteko esittelee kestävään kasvuun suunnattavan elpymisvälinekokonaisuuden, kytkennän kansalliseen talous- ja finanssipolitiikkaan sekä kestävän kasvun edistämisen prosessin. Selonteon jälkimmäinen puolisko käsittelee kestävän kasvun painopisteitä. Nämä ovat:

1. Koulutus, tutkimus ja innovaatiotoiminta;
2. Vihreä siirtymä;
3. Suomen kansainvälinen kilpailukyky;
4. Kestävä infrastruktuuri ja digitalisaatio;
5. Työmarkkinoiden toiminta; sekä
6. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut

Kokonaisuudessaan lausunto luo tulevaisuuteen katsovan ja optimistisen kuvan Suomen mahdollisuuksista hyödyntää etenkin vihreää siirtymää ja digitalisaatiota kestävän kasvun perustana sekä myös strategisena perustana Covid-19 -kriisistä toipumiseen. Raportissa esitetyt toimenpiteet voisivat kuitenkin olla vielä rohkeampia ja kunnianhimoisempia. Erityisesti on huomioitava, että Covid-19 -kriisi tulee tuskin jäämään ainoaksi Suomen taloutta lähitulevaisuudessa koettelevaksi ns. *mustaksi joutseneksi*.[1] Siksi ennakoinnin sijaan olisi merkityksellistä huomioida myös kaikissa painopisteissä riittävästi resursoitu kokeilu ja uuden synnyttäminen.

Käsittelen tässä lausunnossa kestävän kasvun ohjelman painopisteitä 1–5.

[1] “Musta joutsen” on määritellysti ennustamaton suuria globaaleja vaikutuksia aiheuttava tapahtuma (Taleb 2010).

Koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan keskeisiin haasteisiin kuuluu työmarkkinoiden kohtaanto-ongelma (s. 24). Tätä ratkomaan olisi mielekästä selonteossa esitettyjen jatkuvan oppimisen toimenpiteiden lisäksi parantaa jatkuvan oppimisen saumatonta saatavuutta työn ohella sekä tukea voimakkaammin työttömien osaamisen päivittämistä. Tätä varten tarvitaan uudenlaisia oppimisinnovaatioita, joissa Suomella on mahdollisuus toimia myös globaalissa markkinassa uusien ratkaisujen pioneerina.

Haastekohdat jatkuvassa oppimisessa liittyvät muun muassa oppimateriaalin löytämiseen, laadukkaan oppimateriaalin tuottamiseen ja erityisesti oppimateriaalin hyödyntämiseen muuten kiireisen arjen lomassa. Olisikin mielekästä tarkastella siirtymää perinteisen jatkuvan, tai elinikäisen, oppimisen (*life long learning*) paradigmasta elämänlaajuiseen oppimiseen (*life wide learning*; Järvilehto 2019a), jossa osaamisen päivittäminen on saumaton osa jokaisen suomalaisen arkipäivää. Tätä siirtymää voidaan tukea rahoittamalla oppimisalustojen kehittämistä, kehittämällä korkeakouluille sisällöntuotannon ja sen maksuttoman jakamisen insentiivejä ja tutkimalla esimerkiksi mobiilioppimisen ja verkko-oppimisen pedagogista vaikuttavuutta.

Vihreä siirtymä, Suomen kansainvälinen kilpailukyky ja digitalisaatio liittyvät saumattomasti toisiinsa. Suomen kansainvälinen kilpailukyky riippuu erityisesti korkean jalostusasteen tuotteiden suunnittelusta ja kehittämisestä. Johtuen korkeasta koulutustasostamme ja toimivasta teknologiainfrastruktuuristamme, Suomella on erinomainen mahdollisuus panostaa kehittyneiden ja korkeakatteisten tuotteiden innovointiin sekä globaaliin markkinointiin ja myyntiin.

Erityisen kiinnostava on mahdollisuutemme kehittää teknologiaratkaisuja akuutteihin globaaleihin ongelmiin, oli kyse sitten Covid 19 -kriisistä, ympäristökriisistä tai muista globaaleista haasteista. Vihreässä siirtymässä on tärkeää huomioida ns. preventiivinen toiminta, mm. hiilijalanjäljen pienentäminen, kestävien energiamuotojen lisääminen sekä ympäristöä vähemmän kuormittavien liikkumis- ja logistiikkaratkaisujen insentivointi (ss.

29–36). Samalla olisi kuitenkin tärkeää myös panostaa etupainotteiseen kestävään tuotekehitystyöhön, jossa suomalainen innovaatiopääoma suunnataan mm. kestävän rakentamisen ja päästöttömän liikenteen tukemisen lisäksi globaalien visaisten ongelmien ratkaisuun.

Potentiaalinen rajapinta edellä mainitun kehittämiseen löytyy kasvuyritysten ja YK:n kestävän kehityksen päämäärien leikkauspisteistä. YK:n kestävän kehityksen päämääristä suurin osa on linjassa selonteossa esitettyjen päämäärien kanssa. YK:n kestävän kehityksen päämäärät koskevat 17 tarkkarajaista tavoitekokonaisuutta ositettuna 169 osatavoitteeseen (UN 2015). Osatavoitteista jokainen voi potentiaalisesti toimia kasvuyrityksen liiketoiminnan perustana.

YK arvioi, että kestävän kehityksen päämäärien puitteissa on mahdollista realisoida n. 12 triljoonan dollarin liiketoimintapotentiaali (UN 2019). Suuntaamalla rahoitusta kestävän kehityksen päämääriä ratkoviin kasvuyrityksiin Suomen on mahdollista edistää vihreää siirtymää, lisätä digitalisaation muutospotentiaalia sekä lisätä Suomen kilpailukykyä globaaleilla markkinoilla. Samalla voimme toimia uudenlaisen eettisen kasvuyrittäjyyden suunnannäyttäjänä. Tässä instrumenttina voisi toimia esimerkiksi Business Finlandin tai muun vastaavan tahon myöntämä kestävän kehityksen päämäärien liiketoimintapotentiaalia tukeva kasvurahoitus.

Työmarkkinoiden osalta painopisteen tulisi olla työllisyyden lisäämisen (s. 46) ohella työttömyyden ehkäisy. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kokeilisimme esimerkiksi erilaisia negatiivisen tuloveron tai muun perustulotyyppisen sosiaaliturvan malleja, jossa yhteiskunnan tuki olisi kytketty työllistymisaktiviteetin lisäksi tai jopa sen sijaan jatkuvan oppimisen aktiviteetteihin.

Ns. työllistymisen ja jatkuvan oppimisen “aaltomallissa” yksilön työmahdollisuuksien vähetessä yhteiskunta kompensoi alentunutta tulotasoa perustuen yksilön jatkuvan oppimisen suorituksiin (Järvilehto 2019b). Tätä varten voitaisiin kehittää Suomen jatkuvan oppimisen inrastruktuuria

rakentamalla joko Koski-järjestelmästä tai jostakin käynnissä olevasta “mydata”-tietokantakokeilusta kansallinen jatkuvan oppimisen tietokanta, jonka avulla olisi mahdollista todentaa työttömän tai osa-aikaisen yksilön panostus jatkuvaan oppimiseen. Mallina tietokannan rakentamiseen voidaan käyttää Suomessa jo onnistuneesti rakennettuja reaaliaikaisia kansalaistietokantoja, kuten Omavero- ja Kanta -tietokantoja. Yhdistämällä verotietokannasta saatavat tulotiedot ja Koski tms. -tietokannasta saatava oppimisdata olisi mahdollista siirtyä palikkamaisesta työllinen/työtön -mallista aaltomaiseen malliin, jossa kukin suomalainen työskentelisi ja oppisi uutta saumattomasti työllisyystilanteesta riippumatta. Yhteiskunta tukisi tätä saumatonta aaltorakennetta sen sijaan, että pyrkisimme hoitamaan työttömyyttä häiriötilana.

Elämme merkittävää kriisiaikaa. Valtioneuvoston selonteko linjaa monia lupaavia ratkaisuehdotuksia kriisistä selviämiseen. Huomioiden Suomen korkean osaamistason sekä tulevaisuuteen katsovan poliittisen päätöksenteon meillä on myös mahdollisuus kääntää nykyinen kriisitilanne kehitysmahdollisuudeksi. Panostamalla korkean jalostusasteen tuotteiden kehittämiseen, markkinointiin ja myyntiin, suuntaamalla rahoitusta kestävän kehityksen päämääriin, panostamalla jatkuvassa oppimisessa ennen kaikkea arjen päivittäiseen oppimiseen, ja tukemalla elämänlaajuista oppimista ja työllistymistä uudenlaisilla sosiaaliturvamalleilla voimme rakentaa Suomesta uuden ajan työn, digitalisaation ja kestävän kehityksen saumattomasti yhdistävän globaalin suunnannäyttäjän.

*Lähteet*

Järvilehto, L. (2019a). *Suomesta jatkuvan oppimisen suunnannäyttäjä.* Teknologiateollisuus. https://teknologiateollisuus.fi/sites/default/files/2019-09/Suomesta_jatkuvan_oppimisen_suunnannäyttäjä_2019_esitysversio.pdf

Järvilehto, L. (2019b). *Palikkamallista aaltomalliin. Visio suomalaisesta sisäisesti motivoidusta työstä, jatkuvasta oppimisesta ja oikeudenmukaisesta*

*sosiaaliturvasta.* Filosofian Akatemia. https://ajattelunammattilainen.files.wordpress.com/2019/04/palikkamallista_aaltomalliin.pdf

Talbe, N. N. (2010). *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable.* Second Edition. Random House.

UN (2015). *The 2030 Agenda for Sustainable Development.* United Nations. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf

UN (2019). *Roadmap for Financing the 2030 Agenda for Sustainable Development.* United Nations. https://www.un.org/sustainabledevelopment/sg-finance-strategy/

Valtioneuvosto (2020). *Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle VNS 6/2020 vp.* Valtioneuvosto. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_6+2020.pdf